

РЕЗЮМЕ

на научните трудове на д-р ик. Анелия Пенева Любенова, кандидат за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в ПН 3.8. Икономика (Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност) към Варненският свободен университет „Черноризец Храбър“ (Държавен вестник, бр. 42 от 7 юни 2022 г.)

За участие в обявения от ВСУ „Черноризец Храбър“ конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ представените от д-р Анелия Пенева Любенова научни трудове са както следва: самостоятелна *монография* – 1, *студии* – 6 (три от които в съавторство), *статии* – 7, като 4 в национални списания (две от които в съавторство) и 3 в международни списания (две от които в съавторство), *доклади* на научни конференции – 19, от които 14 на национални конференции (девет от които в съавторство) и 5 на международни конференции, учебници и учебни помагала – 15 (пет от които в съавторство), други – 2 речника (които са в съавторство). Публикациите свързани със защитата на докторската дисертация не са представени за рецензиране, отделени са в раздел Публикации свързани с дисертационния труд: студия – 1 (в съавторство), статии – 7, доклади – 1.

Публикации след присъждане на образователна и научна степен „доктор“

А. Монографии

1. Любенова А. 2019. Факторингът – източник на финансиране на земеделските стопанства с оборотни средства (монография), Р., с.158, ISBN 978-619-207-176-9.

В резултат на голямата междуфирмена задлъжнялост в агросектора и трудностите на земеделските стопанства да събират търговските си вземания в договорените срокове, са необходими специфични алтернативни кредитни форми на финансиране и осигуряване на оборотни средства в аванс чрез факторинг и форфетинг. През последните десет години интересът към факторинг услугите в България в различните сектори в икономиката се увеличи значително, но най-малко е застъпен в Агросектора.

Обект на изследване в монографията е финансирането на земеделските стопанства, а **предмет** на изследването е факторинга, в т.ч. и форфетинга като алтернатива на финансиране дейността на земеделските стопанства с оборотни средства. Представената **изследователската теза** на монографичното изследване, е да се изследват и преведат мерки осигури финансиране на земеделските стопанства с оборотни средства може да се приложи факторинга, в т.ч. и форфетинга, чрез който може да се осигури ликвидност в краткосрочен план, а в дългосрочен план –

рентабилност. С развитието и разширяването на търговията в световен мащаб, все повече земеделски стопанства започват да продават продукцията си при условията на отложено плащане. Така те увеличават своите продажби, но забавянето на постъпленията от клиентите им поражда затруднения с ликвидността им.

Основната цел на изследването е извеждане и предлагане на мерки на стопанската и обществената практика за масовизирането и развитието на тези финансови инструменти за финансиране на оборотен капитал в агросектора на Р България. На база на това е необходимо да се обосноват предложения за подобряване и развитие на този финансов инструмент.

Сред основните задачи на изследването, произтичащи от дефинираните проблеми се открояват:

- въз основа на анализа на съществуващите литературни източници по отношение на икономическия и правен характер на вътрешния факторинг е определена ролята и мястото на факторинга при финансиране дейността на земеделските стопанства и да се идентифицират основните му видове;
- обосновано е значението на факторингът и форфетингът, като специфични кредитни форми за оборотни средства в аванс при функциониране на земеделските стопанства;
- установено е състоянието на факторинговият пазар в България;
- формулирани са на основните предимства на факторинга като ефективна форма на финансиране на оборотния капитал на земеделските стопанства спрямо други форми на краткосрочно финансиране;
- сравнителен анализ между факторинг и форфетинг;
- изясняване на предпоставките за подобряване финансовото управление на земеделските стопанства при използване на факторинг и форфетинг финансиране.

Монографичното изследване е структурирано в няколко части: въведение, три глави, заключение, литература и приложения. Във въведението на монографията се обосновава актуалността на избраната тема, обосновава се теоретичната, методологическата и информационната база на изследването, определят се предметът, обектът, целта и конкретните задачи за постигането ѝ.

В първата глава на монографията *“Теоретични основи на факторинговите операции”* се разглежда историческото им развитие, икономическото и правното естество на факторинговите услуги, разкрива се съдържанието на договора за факторинг и правният статут на участниците в факторинг операцията. Обърнато е внимание на видовете факторингови договори и тяхната особеност.

В глава втора на монографията *“Факторингът в българския Агросектор”* се отделя внимание на оценката на състоянието на факторинговите услуги в света и в България. На базата на фактически материал се стигна до заключението, че през последните години българския пазар на факторинг услуги се развива много бързо. В същото време, когато сравняваме пазара на факторинг у нас с пазарите на други страни, все още има сериозно изоставане на вътрешния пазар. В изследването се обръща внимание, че предлагането и използването на факторинг услуги в

агросектора е недостатъчно, което възпрепятства развитието на малките и средните земеделски стопанства. Пазарните проучвания показват, че търсенето на факторинг услуги у нас значително надвишава предлагането. Изяснени са и причините за ограниченото използване на факторинг при земеделските стопанства, и са очертани перспективите за прилагането му в агроектора. Разкриват се условията и механизмите за осъществяване на факторинга в разгледаните кредитни институции.

В глава трета на изследването „*Използване на факторинга при финансовото управление на земеделските стопанства*“ са разгледани особености при отразяване на факторинговите операции от гледна точка на счетоводното отчитане и данъчно регулиране, както и особености при прилагането на форфетинга като алтернатива на финансиране. Направен е сравнителен анализ между факторинг и форфетинг като форми на нетрадиционно финансиране на земеделските стопанства. Изведени са възможности за по-пълно използване на факторинга при финансиране на земеделската дейност.

В монографичното изследване са изведени следните научни приноси:

1. Изяснена е икономическата природа на факторинга, при утвърждаването му като финансов инструмент за решаването на проблемите на земеделските стопанства свързани с: недостига на ликвидни средства, наличието на кредитен риск, липсата на средства за осъществяване на административни и счетоводни дейности. Решението на тези проблеми обособява присъщите на факторинга икономически функции: финансиране, делкредере и административни и счетоводни услуги. В резултат на това, факторингът се превръща в удобен начин за обслужване на договори за доставка на стоки или извършването на услуги и е алтернатива на другите форми за краткосрочно финансиране. Направен е опит да се изведат и присъщите на факторингът управленски функции.

2. Отчасти е разгледано юридическото проявление на икономическата същност на факторинга, като е установено, че то е система от две свързани правоотношения – породеното от договора за факторинг (доставчик – факторингово предприятие) и възникналото от договора за доставка на продукцията, респ. за извършената услуга сключен между доставчика и купувача.

3. Представената класификация на различните видове факторинг използвани в съвременната финансова практика и приложими съобразно целите на земеделските стопанства-доставчици на продукцията, респ. оказани услуги имат като проявление и трите икономически функции на факторинг или само една, или някои от тях, но в различна комбинация.

4. Отражено е счетоводното отчитане и данъчно регулиране на факторинг операциите на база конкретен пример.

Научно-приложни приноси

1. Установено е, че като финансов пакет от услуги, факторингът съчетава обратното финансиране на дейността на земеделските стопанства, осигурява ликвидни средства, поема кредитен риск при събиране на съществуващи

несъбираеми или бъдещи вземания и извършва административни и счетоводни услуги.

2. След финансовата криза от 2008 г. е отчетено че, факторингът е добър начин за бързо набавяне на оборотни средства от земеделските стопанства на приемливи цени и с много лесна структура на изпълнение – финансиране срещу цесия на вземанията.

3. Констатирано е, че чрез продажбата на търговските вземания, земеделските стопанства постигат *необходимата ликвидност*, като освобождават работен капитал посредством отпускане на търговски кредит за клиента, ускоряват обращаемостта на оборотния капитал, получават *застрахователен риск* и *алтернатива на финансиране*.

4. Установено е, че факторингът е алтернатива на банковото кредитиране, а не инструмент за събиране на просрочени вземания, нито пък последна инстанция за финансиране, а по скоро е начин за предпазване и защита на дадено земеделско стопанство срещу загуба от лоши кредити. Факторинговият пазар в България е ориентиран предимно към средно големи земеделски стопанства, които са в процес на разрастване, тъй като имат нужда от нови пазари и някой, който да направи проучване на техните клиенти и да поеме риска от неплащане на поръчката. От друга страна, за малките земеделски стопанства които са получили отказ за банков кредит, факторингът е възможност за обратно финансиране, а за големите – гъвкав източник на оборотни средства.

5. В изследването е отбелязано, че българският факторингов пазар е доста неясен, като се влага доста разнообразен смисъл в интерпретацията на предлаганата услуга. Като например се смята, че факторингът е събиране на лоши вземания, докато в чистия си вид той обхваща само „живите” средства, преди идването на падежа им. Липсата на правно регламентиране и непознаването на факторингът у нас, водят до неприлагането му, въпреки че е алтернатива на банковото кредитиране или изкупуването на лоши вземания, безплатно обратно финансиране, освобождаване на кредитни линии, опростяване на администрирането на търговски вземания

6. Очертани са приложните аспекти на факторинга в дейността на земеделските стопанства през призмата на взаимносвързаните цели – рентабилност, ликвидност и финансова устойчивост. Постигането на тези цели е в резултат на контрола на паричния поток, финансовата стабилност, постигната в резултат на оптимизиране капиталовата структура и подобряване обращаемостта на оборотния капитал на земеделските стопанства.

7. Разгледано е форфетирането, като частен случай на факторинга, като специфична форма на средносрочно кредитиране в полза на износителят, който си осигурява ликвидни средства, като плащането на дълга се осъществява от купувачът. За разлика от факторингът, където износителят частично се освобождава от риска, то при форфетингът е напълно освободен, което прави този начин на финансиране по-скъп.

8. Установено е, че е необходима диверсификация на използваните финансови инструменти за обратно финансиране, чрез по висока степен на коопериране и интегриране с продуктовете и факторните пазари.

Приложни приноси

Приложността на разработените методики са апробирани в земеделски стопанства в регион Русе при управление на оборотния им капитал и поддържането на ликвидността им. Резултатите показват, че факторингът има значителен потенциал в агросектора, поради което трябва да се утвърждава и развива в перспектива като сегмент на вътрешния финансов пазар.

Б. Студии

2. Любенова А., Л. Любенов. 2019. Състояние на българското образование, сп. Стратегии на образователната и научна политика, кн. №1, с. 88-109; ISSN 1314–8575 (Online); ISSN 1310–0270 (Print); Участие на д-р А. Любенова → 80 % **Индекс – Scopus.**

Образованието е една от областите в обществения живот, които се реформират най-трудно, въпреки своята суперактивност и футуристична същност. Основната цел на студията е да се установи статусът на българското образование, като се очертаят насоките за развитие в училищното и висшето образование за достигане на качествено образование, базирано на знанието. Негативните последици от проблемите в българското образование се изразяват главно в незадоволителните резултати от функционирането на сложната и противоречива законодателна база, която не гарантира достатъчно високо качество на образованието на децата и младите хора – от предучилищното до висшето образование. Училищното образование трябва да осигурява обучението и възпитанието на учениците в съответствие с индивидуалните им способности и очаквания за успешна реализация в обществото, а висшето да дава квалификация. Българското образование трябва да бъде дългосрочен национален приоритет при обучението на хора от различни възрасти, като се акцентира върху връзката предучилищно и училищно образование – висше образование – пазар на труда.

3. Любенова А. 2018. Капиталова адекватност на кредитните институции в Р България, Русе, с. 34.

За осигуряване на ликвидност на кредитните институции и повишаване на рентабилността е необходимо да се анализира динамиката, структурата и източниците на собствения капитал, като елемент на капиталова адекватност. Повечето български банки поддържат значително по-висок показател за капиталова адекватност, но тенденцията е той да намалява заради кредитната експанзия. Проблема за мястото, ролята и значението на капиталовата адекватност при банковото управление на кредитните институции има не само теоретико-

методологичен характер, но е и с практико-приложно значение. Ето защо, капиталовата адекватност е показател, който трябва да се доразвива в съответствие с потребностите на кредитните институции и особеностите на банковия сектор.

Банките опериращи у нас разполагат със значителни капиталови буфери, с които успешно посрещат поетите кредитни, пазарни оперативни рискове. Чрез повисоките капиталови изисквания се засилва устойчивостта на системните институции към неблагоприятни шокове и се подсигурава нормалното функциониране на банковата система дори във време на значителни неочаквани бъдещи загуби. Отчетено е влиянието на капиталовата адекватност върху финансовото състояние на кредитните институции. Извършеният анализ на капиталовата адекватност на кредитните институции в България, показва финансова устойчивост, здрава капиталова адекватност, висока рентабилност и стабилно развитие. Печалбата в банковия сектор се доближава до най-високите равнища от периода преди глобалната криза. Ето защо, финансовото състояние на банковия сектор е добро в резултат на изпълнението на мерките взети от кредитните институции след прегледа на качеството на активите и стрес теста през 2016 г.

Изследователската теза на студията е, че за да бъде осигурена финансова устойчивост на кредитните институции в съвременните условия е необходимо осигуряване на капиталовата им адекватност. Последната има важно значение като индикатор за финансова стабилност и устойчивост в дългосрочен план. Целта на студията е анализ на капиталовата адекватност на кредитните институции в Р България, като индикатор за устойчивото им финансово състояние. Основните задачи на изследването, произтичащи от целта са сведени до: изяснено е съдържанието на собствения капитал на кредитните институции, като индикатор за финансовата им устойчивост; изведени са някои показателите за капиталова адекватност на кредитните институции и влияещите ѝ фактори; изследван е рисковия компонент на балансовите позиции, т.е. връзка капиталова адекватност – кредитен, пазарен и оперативен риск; анализирана е капиталовата адекватност на кредитните институции в Р България.

4. Любенов Л., А. Любенова. 2017. Българските финансови земеделски пазари, София, БАН, сп. Икономически изследвания, кн. №2, с. 113 – 131, ISSN 0205-3292. [Индекс – Web of Science](#).

Изследването потвърждава, че липсата на достъпни и развити финансови пазари, осигуряващи необходимите финансови средства за производството на земеделски продукти и реализацията им на национални и международни пазари има отрицателно влияние върху финансовата стабилност на българските земеделски стопанства. Извършен е ретроспективен анализ на българските финансови земеделски пазари. Поставен е акцент в изследването на българските финансови пазари на оборотни средства, предвид важното им значение за постигане на устойчивост, жизненост и ликвидност на земеделските стопанства. Направени са

предложения за усъвършенстване на финансовите земеделски пазари. Синтезирани са изводи и заключения.

5. Любенова А. 2015. Счетоводството, като източник на информация за финансовото управление на земеделските стопанства, Русе, с. 75.

Обект на изследване в студията е счетоводното осигуряване на земеделските стопанства. Преброяването на земеделските стопанства в Р България, проведено през 2010 г. установява, че 90,4% не водят счетоводство, 6,6% се задоволяват със справка за приходите и разходите и едва 3% водят двустранно и едностранно счетоводство. Това показва, че влошеното финансово управление на земеделските стопанства в Р България допринася значително за ниските нива на ликвидност на основна част от земеделските стопанства на страната. Изследователската теза на студията е, че доброто финансово управление на земеделските стопанства осигурено на база подходящо счетоводно информационно осигуряване има определящо значение за постигане на ликвидност в краткосрочен план и рентабилност в дългосрочен план. Основната цел на студията е да се изясни ролята и значението на счетоводството, като информационна система за ефективното финансово управление на земеделските стопанства. Основните задачи на изследването които са решени в студията са: доказано е историческото дълголетие на счетоводството, като продукт на познавателния процес и формирало се под влияние на различни икономически, социални и културни фактори; отразени са характеристиките на счетоводството, като се открие неговата роля като източник на информация за финансовото управление на земеделските стопанства; обосновано е значението на счетоводство, като база за изучаване на настоящето въз основа на миналото с оглед на бъдещето; обосновани са особеностите на счетоводното отчитане на обектите в земеделието, имащи решаващо значение за финансовото управление на земеделските стопанства; проведено е кабинетно проучване за установяване състоянието на финансово-счетоводното осигуряване на земеделските стопанства при вземането на финансови управленски решения, осигуряващи тяхната ликвидност и рентабилност; очертани се възможностите за по-пълно използване на счетоводната информационна система при анализиране и регулиране стопанската дейност на земеделските стопанства.

6. Любенова А. 2015. Устойчиво финансово състояние на земеделските стопанства, Русе, с. 52.

Голяма част от земеделските стопанства функционират в сложни икономически условия, под въздействие на неблагоприятните фактори на външната среда свързани с загуба на пазари, намаляване на платежоспособността на населението, съкращаване обема на чуждото финансиране на дейността и др. Всичко това обуславя необходимостта от нови подходи при финансовото управление на земеделските стопанства, които ще доведат до устойчивото им развитие в бъдеще. За

успешното развитие на земеделските стопанства от съществено значение е анализ на отделните аспекти на тяхната финансова устойчивост. Финансовата устойчивост се разглежда като финансова категория, осигуряваща равновесие между вътрешните характеристики на земеделските стопанства – ликвидност, и динамично променящите се външни характеристики на средата в която функционират – източниците на финансиране. От тук произтича и изследователската теза на студията, че постигането на финансовата устойчивост на земеделските стопанства осигурява по-добра платежоспособност и рентабилност. Основната цел на студията е априорно оценяване на показателите за финансова устойчивост на земеделските стопанства, осигуряваща стабилно финансово състояние.

Основните задачи на изследването, произтичащи от дефинираните проблеми, които са решени в студията са: дефинирано е понятието финансова устойчивост, като показател за стабилно финансово състояние на земеделските стопанства; изследвани са връзката финансово състояние и финансова устойчивост на земеделските стопанства; обосновани са факторите, влияещи върху финансовата устойчивост на земеделските стопанства; очертани са насоките за по-нататъшно развитие и усъвършенстване финансовото управление на земеделските стопанства на база показателите за финансова устойчивост (аналитичен инструментариум за осигуряване финансовата устойчивост на земеделските стопанства). Практическата значимост на това теоретично изследване е допълнение на финансовите показатели за поддържането на стабилно финансово състояние на земеделските предприятия с цел предотвратяване на изпадането в неплатежоспособност, а от там в банкрут.

7. Велчева Й., А. Петков, **А. Любенова**, И. Димитрова, Р. Димитрова, 2007. Финансово-икономически анализ, Печатна база при РУ „А. Кънчев”, Р., с. 93. Участие на А. Любенова → 31%.

Съвременните условия, в които функционират фирмите, поставят изисквания за по-добра обоснованост на управленските решения, а това поражда остра потребност от усъвършенстване на финансово-икономическия анализ. От друга страна, наличието на повече *алтернативи за инвестиции* и разнообразието на източниците и формите на *финансиране*, възможностите за провеждане на самостоятелна амортизационна политика, прилагането на съвременни информационни технологии във финансово-счетоводната дейност и съвременни методи за анализ и др., позволяват разширяването и задълбочаването на финансово-икономическия анализ и използването на нови показатели за анализ. Целта на монографията е да се обобщят и систематизират резултатите от разработения научно-изследователски проект за състоянието и развитието на финансово-икономическия анализ в производствените предприятия, което да позволи тяхното използване както в учебната работа, така и при теоретични и практически разработки. Монографията е структурирана в седем глави, като *авторите* на отделните глави са: глава 1 и 2 – доц. д-р ик. Й. Велчева; глава 3 - гл. ас. Анелия Любенова; глава 4 – гл. ас. И. Димитрова;

глава 5 – доц. д-р ик. Й. Велчева и гл. ас. Анелия Любенова; глава 6 – докт. Р. Димитрова и доц. д-р Александър Петков и глава 7 – доц. д-р Александър Петков, 7.1; 7.2; 7.4; доц. д-р ик. Й. Велчева 7.3 Глава 3: Счетоводството – основен източник на информация за анализиране стопанската дейност на земеделските предприятия – обобщава направлението за развитие на финансово-икономическия анализ (ФИА) в земеделските предприятия, функциите на системата за ФИА и обхвата и структурата на финансово-счетоводната база данни. Глава 5: Анализ на капиталовата структура на земеделските предприятия с помощта на електронни таблици – съдържа създадената компютърна технология, на база ПП Excel, за анализ на капиталовата структура на земеделските предприятия.

В. Статии

I. В национални списания

8. Любенова, А., Г. Стоилов. 2021. Управленско счетоводство в практиката на българските земеделски стопанства, сп. Икономика и управление на селското стопанство, кн. №2, с. 70-78, Статията е докладвана на Седмата международна конференция „Земеделие и снабдяване с храни: пазари и аграрни политики 2020”, организирана от Института по аграрна икономика към Селскостопанска академия 27–28 октомври 2020 г. – София; ISSN 0205-3845 (Печат) ISSN 2534-9872 (онлайн). **Индекс – CABI, EBSCO.**

Целта на статията е да приложи управленското счетоводство като модел на управление в практиката на земеделски стопанства в Русе и Търговище и чрез управленска информационна система да повиши ефективността на техните дейности. Целта на изследването е осъществена посредством изпълнението на две основни задачи: 1. специфика на земеделския сектор при приложението на управленското счетоводство; 2. Управленската информационна система в дейностите на земеделските стопанства, в съответствие с целите на управленското счетоводство.

Методите на изследване се основават на използване на общи логически методи на анализ и синтез, абстракция и обобщение, дедукция и индукция. Управленското счетоводство като теория и практика в българските ферми комбинира техники на финансово счетоводство, финансиране, планиране, анализ и контрол на икономическата дейност, с цел дългосрочно планиране на разходите, приходите и финансовите резултати. Крайната цел е успешно дългосрочно планиране на разходите, приходите и, не на последно място по важност, на финансовия резултат. Информационната база, предоставена от счетоводството, свързана с финансовите ресурси на фермите, дава възможност за анализиране на разходите, изчисляване на себестойността на селскостопанската продукция, анализ, планиране, бюджетиране и контрол на настъпилите отклонения, както и диференциране на различни центрове на отговорност чрез прилагане на сектора на управленското счетоводство. Управленското счетоводство е неразделна част от цялостния процес на финансово

управление на българските земеделски стопанства, като се набляга на осигуряването на контрол върху ликвидността и рентабилността в определени граници и параметри.

9. Любенов, Л., А. Любенова, Й. Христов. 2021. Финансиране на българското пчеларство. Народостопански архив. Свищов. кн. №1, с. 50 – 65, ISSN 0323-9004. **Индекс – Екслибрис.**

Lyubenov L. A. Lyubenoa. I. Hristakov. 2021. FINANCIAL ISSUES AND FUNDING IN THE BULGARIAN BEEKEEPING SECTOR, Economic Archive, Svishtov, book 1, ISSN 0323-9004.

Целта на изследването е установяване размерите на финансиране в българското пчеларство и техните тенденции. Реализирането на целта е осъществено чрез анализ на тенденциите и основните източници на финансови средства. Анализирани са финансовото подпомагане с европейски и държавни средства (Национална програма по пчеларство, схема de minimis, Програма за развитие на селските райони) за над 18 млн. лв. год., а от търговски банки и собствени източници за над 3 млн. лв. год. Съвместно те формират финансови пазари за над 21 млн. лв. год. в българското пчеларство. Предназначените за българското пчеларство европейски и държавни финансови средства от членството на страната в ЕС нарастват абсолютно, но намаляват относително спрямо общите средства. Българското пчеларство е получило достъп до допълнителни финансови средства, но не и пропорционално финансиране спрямо други сектори. Необходимо е допълнително финансово подпомагане на кошер за еко-системната услуга опрашване, с цел осигуряване на биоразнообразие и продоволствена сигурност в ЕС. Финансирането на българското пчеларство ще продължи да нараства устойчиво.

10. Любенова А. 2004. Сравнителен анализ на лизинг с банков кредит при покупка на земеделска техника, сп. Български счетоводител, бр. 23, с. 5-10, ISSN 1310-7186.

В предоставена статия е направен сравнителен анализ на банковото кредитиране и лизинга на съвременния етап на финансиране дейността на земеделското предприятие, като са разгледани някои по-важни аспекти при управлението на лизинговите операции от гледна точка на счетоводното и данъчното третиране. Изведени основните предимства и недостатъци на тази специфична форма на финансиране - по-ниски финансови разходи, в резултат на разпределяне на риска между лизингодателя и лизингополучателя, което от своя страна е гаранция за подобряване на ликвидността и платежоспособността на фирмата; гъвкавост на лизинговата форма за лизингополучателя, която я превръща в ефективно средство за проучване на производствените и технологични аспекти на дълготрайния актив; разнообразие от лизингови модели, което позволява на лизингополучателя да

предпочете този от тях, който в максимална степен ще го доближи до неговата цел, а именно придобиване на оборудване при влягането на парични средства на части и му дава възможност да разчете по-точно своите финансови възможности и потребности.

11. Любенова А. 2000. Модели за избор и съставяне на погасителни планове за дългосрочно ползвани кредити от земеделските стопанства, сп. Икономика и управление на селското стопанство, кн. № 5, с. 26-31, ISSN 0205-3845.

Агрофирмите и земеделските стопанства се нуждаят както от оборотни, така и от инвестиционни средства за укрепване и устойчиво развитие в дългосрочен план, което налага те да планират кредитната си политика, за да се предпазят в краткосрочен план от ликвидни кризи, а в дългосрочен план от финансови. Затова целта на статията е да се разработят модели на погасителни планове на основата на електронни таблици, с помощта на които ще се планира и контролира разпределението на финансовата тежест във времето при обслужване на задълженията.

Използван е симулационен модел за планиране и контрол на погасяването на дълга с помощта на ПП тип ЕТ, характеризиращ се със следните предимства: възможност за разработване на множество варианти за погасяване на дълга и непрекъснат контрол; отчитане на условията, при които се отпуска кредит – при фиксиран или плаващ лихвен процент, период, сума на заема и др.; избор на най-ефективен вариант за погасяване с цел разпределяне на финансовата тежест във времето, съобразно състоянието на стопанството и др., в резултат на което са направени основни изводи относно най-изгодния вариант на погасяване на дълга.

II. В международни списания

12. Lyubanova A. 2018. Liquidity in the context of the financial sustainability of farms, *Scientific Journal Economics and Finance*, №4, с.16-24. ISSN 2311-3413, с. 16-23. [Science Index](#), [Index Copernicus](#).

Целта на статията е осигуряване на ликвидност и обращаемост, за гарантиране на краткосрочна устойчивост на земеделските стопанства. Поддържането на ликвидност и ускоряването на обращаемостта на оборотния капитал осигуряват финансова устойчивост в краткосрочен и средносрочен план, и мост към дългосрочната финансова устойчивост. Основните оценъчни показатели характеризиращи устойчивостта на финансовото състояние на земеделските стопанства се затварят в магически триъгълник – рентабилност, ликвидност и коефициенти отразяващи спазването им в определени граници.

13. Lyubenov L., A. Lyubanova. 2017. Long-term financial markets in agribusiness, *Journal of Mountain Agriculture on the Balkans*, Research Institute

Целта на статията е да представи възможностите, които предлагат пазарите на дългосрочни финансови средства в земеделието, като алтернативни източници за финансиране на земеделските стопанства. Изследвано е влиянието на макроикономическата стабилност и аграрната политика, както и на алтернативните източници за дългосрочно финансиране на стопанства от националния агросектор – Програма за развитие на селските райони, Национален гаранционен фонд, търговски банки. Синтезирано е заключението, че изследваните пазари имат ключова роля за постигане на рентабилност и конкурентоспособност на българския агробизнес в дългосрочен план.

14. Lyubenova A., L. Lyubenov. 2017. Improving financial management of farms, Scientific Journal Economics and Finance, №7, Журнал включено до міжнародних наукометричних баз: Російського індексу наукового цитування (РИНЦ), Дніпропетровськ, ISSN 2311-3413, с. 16-23. [Index Copernicus](#).

Цель статьи является улучшение управления финансами фермерских хозяйств с целью повышения их эффективности. В этом отношении важность финансов оправдана, как деятельность с богатым теоретическим и практическим содержанием, освоение которого является мощным средством борьбы за эффективное управление экономическими процессами. Руководящие принципы для улучшения управления финансами на фермах изложены в плане совершенствования методологии, обогащения инструментария и информационной базы для его достижения в соответствии с различными экономическими теориями и концепциями.

Доклади

I. Доклади на национални конференции

15. Любенов, Л., А. Любенова, Й. Христаков. 2021. Факторни пазари в българското пчеларство, Юбилейната научно-практическа конференция "Агробизнесът и селските райони - икономика, иновации и растеж", Икономически университет Варна, ISBN 978-954-21-1088-0.

Българското пчеларство не може да се развива без наличието и съчетаването на факторите земя, труд и капитал. Тяхното количество и качество определя себестойността на продукцията на българското пчеларство, респективно неговата конкурентоспособност и опраштелна дейност. Националните факторни пазари в пчеларството детерминират производителността, качеството и себестойността на произвежданите продукти и услуги в сектора, поради което се явяват изходна база за неговото развитие.

Търсенето на земя и труд в националното пчеларство се определя от неговите потребности и състояние, от количеството и качеството на неговото производство и внос, от търсенето на пчелни продукти и услуги (опрашване и апитуризм), от печалбата на сектора и др. Тези пазари зависят от развитието на продуктовете пазари на пчелни продукти и услуги, както и от финансовите и други пазари на фактори и средства за производство в пчеларството. Целта на изследването е определяне на размерите и тенденциите на развитие на пазарите на земя и труд в националното пчеларство.

В резултат на проведеното проучване за пазарите на средства за производство в българското пчеларство, могат да се направят следните изводи:

- пазарите на земя в националното пчеларство са за над 0,5 млн. лв./год.), на труд за над 77,2 млн. лв./год.), т.е. формират съвместно факторни пазари в българското пчеларство за над 77,7 млн. лв./год.
- предходно на настоящото изследване на авторите установява, че финансовите пазари в националното пчеларство са за над 21 млн. лв./год., т.е. факторните пазари в българското пчеларство надхвърлят 98,7 млн. лв./год.
- пазарите на земя и труд в българското пчеларство ще продължат да нарастват плавно и устойчиво. Тенденциите им на развитие зависят от продуктовете и др. пазари, вкл. и финансовите, които също ще продължат да нарастват устойчиво.

16. Любенов Л., А. Любенова. 2020. Мащаби на българските финансови агропазари, Кръглата маса на тема „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“ Стопанска Академия, Свищов, с. 237 – 246, ISBN: 978-954-23-1892-7.

Правителствените финансови пазари в българското земеделие от европейски и държавни фондове са над 3 млрд. лв./год., а неправителствените – собствени (около 0,5 млрд. лв./год.) и чужди (над 2.2 млрд. лв./год.) финансови пазари може да достигат над 2.7 млрд. лв./год. Общият размер на финансовите пазари в българското земеделие достига над 6 млрд. лв./год. Те съставляват над 5% от БВП на страната, който за 2019 год. е 118,7 млрд. лв. Като мащаби те са съизмерими с относителният дял на сектора в националната икономика, който при 4.5% е 5.3 млрд. лв./год. Правителствените финансови пазари от европейски и национални фондове са двигател и за развитието на пропорционални неправителствени финансови пазари – собствени пазари на земеделските стопанства и чужди – банкови кредити, които доминират и др. Те стимулират устойчивото развитие и конкурентоспособността на целия агробизнес.

17. Любенова А. 2020. Ролята на управленското счетоводство за развитие на земеделските стопанства, Еволюция срещу Революция или за Моделите на развитие, Сборник с доклади от Международна научна конференция,

Регионална библиотека „Любен Каравелов“, Русе, том 2, с. 160-166, ISBN – 978-619-7404-16-6.

Целта е да се извиси ролята на управленското счетоводство при финансовото управление на земеделските стопанства. Управленското счетоводство е утвърдено, като организирана информационна, контролна, анализна, познавателна, футуристична и възпитателна система за ефективно функциониране на земеделските стопанства. Издигната е ролята на управленският счетоводител при създаване на релевантна информация и използване ползността на различните концепции за разходите, отчитайки специфичните особености на сектор Земеделие. Поради това той е генератор на идеи, съчетавайки прогностичната функция на счетоводството, транслятор е на умения, съчетавайки анализаторските си способности и регулатор на знания, като източник на разпространена информация за минало, настояще и бъдеще.

18. Любенова А. 2020. Еволюция на счетоводството, Еволюция срещу Революция или за Моделите на развитие, Сборник с доклади от Международна научна конференция, Регионална библиотека „Любен Каравелов“, Русе, том 2, с. 149-159, ISBN – 978-619-7404-16-6.

Подчертана е гносеологична ценност на счетоводството, като е изяснена връзката между счетоводната наука и емпиричните изследвания. Разгледан е генезисът на счетоводството, като продукт на един дълъг практико-приложен процес, намиращ се под влиянието на различни икономически, социални и културни фактори. Доказано е, значението на счетоводството като база за изучаване на настоящето въз основа на миналото с оглед на бъдещето чрез информационната функция, усъвършенстване на контролната функция, прилагане на прогностичната функция и засилване на възпитателната функция.

19. Любенова А., Л. Любенов. 2019. Сравнителен анализ на факторинг и форфетинг, Национална научна конференция, 75 години Съюз на учените в България – В полза на науката и образованието, с. 123-128, ISBN – 978-954-397-045-2.

Основната цел на доклада е сравнителен анализ на факторинг и форфетинг, като нетрадиционни форми за финансиране дейността на земеделските стопанства. Установено е, че факторингът като форма на краткосрочно финансиране на земеделските стопанства влияе позитивно върху финансовото им състояние и конкретно върху ликвидността, рентабилността и финансовата стабилност, при минимално равнище на риск. Форфетирането подобрява възможностите за обратно финансиране на земеделските стопанства от търговците-експортъори, което подобрява рентабилността на земеделските стопанства. Като форма на средносрочно

кредитиране в полза на износителят (доставчикът), форфетингът предоставя възможности за осигуряване на ликвидност на земеделските стопанства, и допринася за увеличаване на рентабилността им. Общото между факторингът и форфетингът са дисконтовите операции финансирани от фактора, респ. банка-форфетър по продажба на бъдещи парични вземания с отложено плащане. Основната разлика е в периода на финансиране – факторингът е за краткосрочно финансиране, а форфетинга за средносрочно финансиране.

20. Любенова А. 2019. Използване на факторингът при финансиране дейността на земеделските стопанства, Национална научна конференция, 75 години Съюз на учените в България – В полза на науката и образованието, с. 117-122, ISBN – 978-954-397-045-2.

Основната цел на доклада е да очерта възможностите за използване на факторинг финансирането и неговото влияние върху финансовото състояние и финансовите резултати на земеделските стопанства. Българският агросектор се характеризира с голяма междуфирмена задлъжнялост, изискваща сериозно обратно финансиране, което може да се осигури чрез прилагане на факторинг финансиране. Употребата на факторинг кореспондира с постигането на по-добри финансови показатели на земеделските стопанства и укрепва финансовия им потенциал. Ефектът от използване на факторинг в земеделските стопанства може да доведе освен до осигуряване на тяхната ликвидност, но и поддържане на определен дял на собствения капитал и осигуряване на рентабилност, гарантираща финансова устойчивост. Оптималното финансово управление на капитала и източниците му, ще гарантират рентабилност в дългосрочен план на земеделското стопанство. Прилагането на факторинг от земеделските стопанства ще повиши капацитета за продажби с отсрочено плащане, което ще стимулира нарастването на нетните приходи от продажба. Това от своя страна ще повиши и рентабилността на продажбите на земеделските стопанства.

21. Любенова А., Л. Любенов. 2019. Факторинг за финансова устойчивост на земеделското стопанство, Пета балканска научна конференция „Наука-образование-изкуство през 21-век“, Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art, ISSN 1313 – 5236, <http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg>

Целта на доклада е свързана с търсенето на възможности за подобряване на финансова устойчивост на земеделските стопанства чрез прилагане на факторинг финансирането. Факторингът като форма на краткосрочно финансиране на земеделското стопанство влияе върху финансовото му състояние чрез връзката между ликвидност, обрачаемост на текущите активи, рентабилност и финансова стабилност, при минимално равнище на риск. Налице е закономерна зависимост между употребата на факторинг и някои показатели за поддържане на устойчиво

финансовото състояние на земеделското стопанство в краткосрочен и дългосрочен план. Използването на факторинг от земеделските стопанства води до по-добри финансови показатели от дейността им, като им осигурява по-висока инвестиционна активност. Прилагането на факторинг в агросектора дава възможност за подобряване на управлението на търговските вземания и оборотния капитал, чрез постигане на ликвидност в краткосрочен план, както и балансиране между източниците на финансиране, с цел по-висока рентабилност.

22. Любенова А., А. Якуб. 2019. Счетоводството и земеделските стопанства – идеи и етика, Идеи, идеали, възход и крушение”, Сборник с доклади от Международна научна конференция, Регионална библиотека „Любен Каравелов“, Русе, с. 123-129, ISBN – 978-619-7404-09-8.

Целта на изследването е да се извиси ролята на счетоводството, респективно и ролята на счетоводителя при финансовото управление на земеделските стопанства. Променящата се роля на счетоводителят и спазването на финансова етика, пораждат нуждата от промени в счетоводното образование и неговата подготовка в условията на динамични промени. Затова всеки счетоводител трябва да е генератор на идеи, съчетавайки прогнозната функция на счетоводството, транслатор на умения, съчетавайки анализаторските си способности и регулатор на знания, като източник на разпространената информация за минало, настояще и бъдеще.

23. Любенова А. 2019. Факторингът като нетрадиционен източник за финансиране дейността на земеделските стопанства, Идеи, Идеали, Възход и Крушение”, Сборник с доклади от Международна научна конференция, Регионална библиотека „Любен Каравелов“, Русе, с. 115-122, ISBN – 978-619-7404-09-8.

Основната цел на доклада е да разгледа положителните страни на факторинга, като нетрадиционен източник за финансиране дейността на земеделските стопанства. Факторингът е инструмент, който подобрява събираемостта на вземанията на земеделските стопанства, респ. ликвидността и обращаемостта. Като източник на оборотен капитал за финансиране дейността на земеделските стопанства той дава възможност за успешно планиране и оптимизиране на техните парични потоци. Факторингът подпомага устойчивото финансово развитие в конкурентна среда, защото ползвайки по-евтин и по-нисък рисков източник на финансиране земеделските стопанства подобряват конкурентоспособността си. Той води до по-висока степен на интегриране с продуктовете и факторинговите пазари, и диверсифицира използваните финансови инструменти за обратно финансиране.

24. Любенова А., Л. Любенов. 2018. Истини и заблуди за печалба като основна цел на предприятието, Международна научна конференция „Истини и лъжи за факти, новини и събития“, том 2, Регионална библиотека „Любен Каравелов“, Русе, с. 28-34, ISBN – 978-619-7404-04-03-6.

Всяко едно предприятие може да съществува и без да е печелившо, но само ако е ликвидно. Затова първа и основна цел на всяко предприятие трябва, то да е ликвидно и с добра обращаемост на активите, и след това да е печелившо. Ако предприятието е печелившо, но не е ликвидно и с влошена обращаемост на активите, това ще влоши неговата печалба и дори може да го направи губещо и фалиращо. Следователно, ако едно предприятие не е ликвидно и с добра обращаемост на краткотрайните активи, то няма да е и достатъчно печелившо. Печалбата е по-важна в дългосрочен план, тъй като е финансов резултат от дейността на предприятието имащ отношение към рентабилността.

25. Любенова А. 2011. Факторингът – алтернатива за финансиране на предприятията с оборотни средства, Научни трудове на РУ „А. Кънчев“, том 50, с. 54 – 59, ISSN 1311-3321.

Основната цел на доклада е да се спомогне за решаването на проблемите на предприятията свързани с осигуряването на оборотни средства чрез прилагане на факторинговата форма на финансиране. Факторингът е предпочитана форма на финансиране дейността на предприятието, защото го предпазва срещу загуби от лоши кредити или задължения. Това се потвърждава от факта, че факторинговия пазар изпреварва банковия пазар. За малките и средни предприятия факторинговото финансиране е алтернатива за осигуряване на предприятията с оборотни средства. Чрез факторинговата технология се спомага за бързата реализация на стоките, респ. услугите, регулиране на паричните потоци и контрол на погасяването на задълженията на предприятията. Прилагайки факторинг, като начин на финансиране се подобрява ликвидността и обращаемостта на средствата на предприятието в краткосрочен план и рентабилността му – в дългосрочен план.

26. Любенова А., В. Пенчев. 2007. Проблеми на висшето образование и ролята на университетите в икономиката, основана на знанието, Научни трудове на РУ „А. Кънчев“, том 46, серия 4, с. 7-11, ISSN 1311-3321. Участието на А. Любенова → 75 %

Целта на доклада е да очертае проблемите, които стоят пред висшето образование у нас и да подчертае насоките за по нататъшното му развитие, като икономика основана на знанието. Сред разгледаните проблемите място заемат: незадоволителното финансиране на научните изследвания, ниските доходи на работещите в сферата на образованието, нарушената възрастовата структура в научния потенциал, демотивацията на младите хора към научните продукти и

тяхното качество и др. Въз основа на направените изводи и препоръки за решаване на посочените проблеми е издиганата ролята на университетите, в частност и на Русенския университет, като среда за натрупване на знание и създаване на иновации, в резултат на което нараства сътрудничеството между наука, образование и всички сектори на икономиката.

27. Любенов Л., **А. Любенова**. 2002. Българското земеделие на прага на 21 век, Трудове на научната сесия на Русенски университет “А. Кънчев”, том 39, серия 9, с. 203 – 208, ISSN 1311-3321. Участието на А. Любенова → 40%

Целта на доклада е да се разкрият трудностите и проблемите, пред които е изправено българското земеделие, като основа за подобряване на търсенето и разработването на подходящи методи, средства и инструменти за тяхното решаване. Отделено е внимание на: мястото и ролята на българското земеделие в икономиката на страната; структурата на аграрното производство и съществуващата законодателна рамка; проведената поземлена реформа; институциите, с помощта на които се провежда аграрната политика. В резултат на посоченото в доклада е установено, че на прага на 21 –век българското земеделие е изправено пред комплексни и сложни проблеми – липса на консолидация на земята и институциите в сектора, липсата на ясна и устойчива законодателна рамка, неразвита пазарна инфраструктура, неяснота по отношение на бъдещата интеграция на сектора в ОСП на ЕС и др.

28. Велчева Й., **А. Любенова**. 1999. Усъвършенстване на финансово-счетоводната информационна система в агрофирмите, РУ “А. Кънчев”, Научни трудове, том 37, серия 6, ISSN 1311-3321, с. 195 - 206. Участието на А. Любенова → 50%

Целта на доклада е усъвършенстване на финансово-счетоводната информационна система в агрофирмите. На база анализ на съществуващото информационното осигуряване на финансовия мениджмънт в агрофирмите са очертани направленията на неговото усъвършенстване. Формулирани са изискванията към построяването на комплексна финансово-счетоводна информационна система – интегриране на функциите по финансово планиране и отчитане, единна база данни, висока степен на аналитичност и оперативност на информационните показатели, програмна и техническа съвместимост и др. На тази основа е определен функционалният обхват и декомпозиция на системата, информационната база, изискванията към програмното обезпечаване и др.

II. Международни доклади

29. Lyubanova A. 2018. The need to apply financial metrics in the accounting analytical models of agricultural holdings, Problem of modern science, Fadette editions, Namur, Belgium, с. 73-77. РИНЦ: [Science Index, Thomson Reuters](#), ISBN 978-2-5494-0322-5.

Всяко земеделско предприятие се нуждае от подобряване на ефективността на финансовото му управление на база прилагане на финансовите модели в счетоводната аналитична дейност. Изследвани са ползите от прилагането на финансови метрики в счетоводните аналитични модели, от гледище на спецификата на отрасъла. Установено е че, голяма част от анализираниите стопанствата използват само финансово счетоводство, без да извършват анализ, оценка и регулиране на ликвидността и рентабилността си, което поражда необходимостта от успешно прилагане на финансови модели в дейността им с цел получаване на краткосрочна ликвидност и дългосрочна финансова устойчивост. Много малко стопанства обаче биха приложили тези модели, защото изискват определени нагласи и компетентности на субективния фактор, както и оценка на потребността от приложение им за ефективно финансово управление.

30. Lyubanova A. 2017. Importance of accounting for the financial management of farms, Development strategy of Science and education, Belgie, ISBN 978-0-9942661-4-9. РИНЦ: [Science Index, Thomson Reuters](#).

Целта на статията е да очертае значението на счетоводството за финансовото управление на земеделските стопанства. Разгледани са обектите на счетоводството от гледище на управлението в земеделските стопанства, както и изискванията към счетоводството, като източник на информация за целите на финансите. Счетоводната информационна система е важен икономически лост за прогнозиране и анализ на паричните потоци и контрол на ликвидността. Тя отразява временната потребност или недостиг на средства и източници за покриване на тази потребност и за постигане на рентабилност на земеделските стопанства.

31. Lyubanova A. 2017. Finance for improving farm management, Topical questions of contemporary Science, Taunton, United States of America, ISBN 978-0-9988732-1-3 РИНЦ: [Science Index, Thomson Reuters](#).

Целта на статията е да се разгледат финансите, като фактор за усъвършенстване управлението на земеделските стопанства. Разгледани са предпоставките за ефективно финансово управление на земеделските стопанства по отношение на: трансформиране на функциите на финансовото управление съобразно особеностите на отрасъла и общата аграрна политика на ЕС, финансовото планиране и бюджетиране в дейността на стопанствата, прилагането на система за вътрешен

финансов контрол и финансово-икономически анализ, свързани със счетоводната информационна система. Усъвършенстването на финансовото управление на земеделските стопанства изисква поставянето на акцента върху процеса на планиране на финансите и организиране на подходяща счетоводна отчетност, осигуряваща контрола по ликвидността и активно управление на капиталовата структура. Това налага едно задълбочено проучване на нагласите на субективния фактор и на степента, в която той оценява потребността от надеждна счетоводна информация, годна да подобри финансовото управление на земеделските стопанства.

32. Lyubenova A. 2016. Financial analysis - an effective tool for farm management, Trends in der Entwicklung der nationalen und internationalen Wissenschaft, Collection of scientific articles. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, ISBN 978-617-7214-44-0, ПИНЦ: [Science Index, Thomson Reuters](#).

Целта на статията е да обоснове необходимостта от прилагане на определени финансови модели, които да осигурят ликвидност и рентабилност на стопанствата. В резултат на извършения анализ е установено, че моделите на Altman и Duran помагат да се поддържа ликвидност в рамките на определени граници и да се подобри рентабилността. Докато моделът на Du Pont се фокусира главно върху анализа на рентабилността. Представените модели за анализ на финансовото състояние на земеделските стопанства са надеждни инструменти на индикаторите, които прогнозира техните финансови затруднения в бъдеще. Информацията за тяхното прилагане е налична във финансовите отчети на стопанствата.

33. Lyubenova A. 2016. Accounting - A Source of Information for Financial Management of Farms, Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles. Vol. 1. - Edizioni Magi, Roma, Italy, ISBN 978-617-7214-15-0. ПИНЦ: [Science Index, Thomson Reuters](#).

Целта на статията е да се изясни ролята и значението на счетоводството, като информационна система за ефективното финансово управление на земеделските стопанства. Изпълнението на функциите на финансово управление не би могло да се осъществи без наличието на подходящо счетоводно информационно осигуряване съобразно особеностите на агросектора. Въз основа на направено проучване за състоянието на финансово-счетоводното информационно осигуряване на стопанствата в България са направени изводи по отношение на отчитането, планирането, анализирането и контрола на информацията за целите на финансовото управление, насочени към осигуряване на ликвидност в краткосрочен план и рентабилност в дългосрочен. Събирането на информацията е осъществено в периода след хармонизиране на Националните счетоводни стандарти за финансови отчети на малки и средни предприятия (НСФОМСП) с Международните счетоводни стандарти (МСС), което предопределя определена бизнес среда, в рамките на която

стопанствата в България са осъществявали своята дейност. Основните изводи позволяват да констатираме, че подобряването на информационното осигуряване за целите на финансовото управление на стопанствата ще позволи поддържането на стабилно ниво на ликвидност и рентабилност.

Д. Учебници и учебни помагала

34. Любенова А. 2017. Ръководство за упражнения по финансов анализ, с. 81.

Ръководство за упражнения по финансов анализ има за цел да подпомогне обучението на студенти по дисциплината “Финансов анализ”, като обхваща малка част от финансовата проблематика, както в теоретичен, така и в практичен план. Отделено е внимание на по-често използваните методи на финансов анализ в предприятията, както и на инструментите за анализ включени във финансовия модел. Целта на ръководството е да се получат нужните знания и практически умения, с чиято помощ ще търсят отговори на широк кръг финансови въпроси. В ръководството за упражнения по финансов анализ се съдържат задачи и примерни тестове, свързани с финансовото състояние и финансовите резултати на предприятието, както и различни финансови модели за предпазването му от неплатежоспособност.

35. Любенова А. 2016. Основи на финансите, учебник, Р., с. 251, ISBN 978-619-207-075-5.

Представеният учебник има за цел да подпомогне обучението на студенти по дисциплината “Основи на финанси”. Той обхваща широка финансова проблематика, както в теоретичен, така и в практичен план в сферата на теориите за финансите, банковото дело и публичните финанси. За заетите в практиката той се концентрира върху значимостта на различни финансови проблеми в процеса на търсене и намиране на важни финансови решения.

Структурата на учебника е в съответствие с основните теми преподавани в различни икономически специалности. Темите на учебника са групирани съобразно целите на обучението, както следва: Първа група – усвояване на основополагащи за дисциплината знания относно идентифициране на същностните и характеристики на финансите. Втора група – усвояване на теоретичните основи на парите относно функциите, търсенето и предлагането им. Трета група – усвояване на знания относно банките и банковата система. Четвърта група – усвояване на практически знания за обосноваване на решения за кредитиране – форми и видове кредити; условия на кредитиране. Пета група – придобиване на знания относно начините на погасяване на кредита. Шеста група – знания за прилагането на полицата като основен кредитен и платежен документ, обезпечаващ фирмените кредити. Седма група – придобиване на знания относно избора на подходящи форми на безналично

плащане, предвид предимствата и недостатъците им. Осма група – усвояване на теоретични знания по публични приходи и разходи, по управление на държавния дълг, както разглеждането на държавния бюджет, като инструмент на фискалната политика. Девета група – усвояване на знания относно данъчната система и данъчната политика. Десета група – знания относно характеристиките на данъците плащани на територията на Р България.

Към всяка една от темите е предвидено упражнение с тестове върху представения теоретичен материал и множество задачи на основата на конкретни данни от практиката.

36. Любенова А. 2016. Финанси на предприятието, учебник, Р., с. 226, ISBN 978-619-207-081-6.

Представеният учебник има за цел да подпомогне обучението на студенти по дисциплината “Финанси на предприятието”. Той обхваща широка финансова проблематика, както в теоретичен, така и в практичен план в сферата на финансите на предприятието. Структурата на учебника е в съответствие с основните теми преподавани в различни икономически специалности. Представеният учебник следва да изясни въпросите, свързани с изборът на организационна форма на бизнес съобразно счетоводното и данъчно законодателство, както и да концентрира вниманието върху различните източници и начини за финансиране на стопанската дейност на предприятието. Ефективността на инвестиционните проекти може да се оцени с помощта на различни методи на инвестиционна оценка, т.нар. методи на капиталово бюджетирание. Предприятията се финансират от различни източници, т.е. освен със собствен капитал, те си набавят и чужд капитал, поради което плащат определена цена на капитала. Отчитайки среднопретеглената цена на капитала предприятието следва да постигне най-добрата възвръщаемост от всичките си инвестиции, за да не понесе загуба. Капиталовата структура и поддържането ѝ на стабилно равнище е важен фактор, обуславящ оптималната дейност на предприятието. Освен традиционните източници на финансиране (собствени и чужди) предприятието използва и нетрадиционни източници, сред които място заемат: лизинга, като инвестиционна дългосрочна алтернатива, факторинга, като алтернатива на финансиране с оборотни средства, както и хибридните инструменти – конвертируеми облигации и гаранции. Сред големия брой финансови показатели, които характеризират финансовото състояние и резултати на предприятието са показателите за ликвидност, рентабилност, обрращаемост на активите и др. Финансовият анализ ще разкрие връзките и зависимостите между финансовите показатели, ще определи факторите влияещи върху доходността на предприятието, като оптимизира основните параметри на дейността му, обуславящи реализирането на максимална печалба. Към всяка от темите са дадени теоретични постановки по тематиката, както и задачи и въпроси за дискусия. Това прави учебника достъпен и

полезен за практиците в областта на финансиране и инвестирането на дейността на предприятията.

37. Любенова А. 2013. Приложение на финансово-счетоводния анализ в предприятията, кратък курс лекции и практически упражнения, Р., с. 112, ISBN 978-954-7071-34-4.

Представеният кратък курс лекции и практически упражнения по “Приложение на финансово-счетоводния анализ в предприятията” въвежда терминологията и илюстрира с примери изчисляването и тълкуването на най-често използваните в практиката показатели за финансов и счетоводен анализ на състоянието на дейността на предприятията от различни сфери на икономиката. Този ръкопис се концентрира върху значимостта на проблемите свързани с търсенето и намирането на решения по въпросите за анализ на състоянието и използването на активите и капитала. Акцентирано е върху анализа на динамиката и структурата на приходите и разходите. Представени са модели използвани за оценка дейността на предприятието, при отчитането, анализа и контрола при промяна на някои фактори. Изведени са финансовите показатели намиращи приложение при анализа на финансовото състояние и финансовите резултати на предприятието на примера на конкретно предприятие. Този ръкопис представя приложението на финансово-счетоводния анализ, като процес пряко подпомагащ финансовото управление на предприятието при планирането, организирането, ръководенето и контрола на стопанската дейност. Към всяка една от темите е даден теоретичен материал по третирания проблем и примерни задачи, поради което предложеният ръкопис ще може да бъде полезно за практиците – счетоводители, финансисти и мениджъри, прилагащи инструментариума на финансово-счетоводния анализ, както и неговите методи.

38. Любенова А. 2013. Финансов анализ, учебно помагало, Р., с.188, ISBN 978-619-7071-08-5.

В учебното помагало по „Финансов анализ” се засягат някои от основните въпроси, свързани със същността и особеностите на финансовия анализ. Особено внимание е отделено на методите за анализ, въз основа на които се изучават и анализират някои от аспектите на финансовото състояние на предприятието. Въпросите свързани с анализа на дейността на предприятието имат съществено място за ефективното му функциониране и подобряване на резултатите от стопанската му дейност въз основа на изследване на значими характеристики на финансовото състояние към определен момент. Затова резултатите и оценките от анализа на финансовото състояние се представят образно като “визитна картичка” на финансовата състоятелност, “рентгенова снимка” на предприятието и на тяхна основа се поставят “диагнози” за неговото “финансово здраве”. Практическата полезност на помагалото се състои в представените отделни примери в трите части

на разработката, както и е представения цялостен анализ на предприятие. Към всяка една от частите са посочени тестове и задачи за решение и дискусии. В края на изданието са представени и отговорите на практическата част.

39. Любенова А. 2013. Финансиране на предприятието, *учебно помагало*, Р., с. 136, ISBN 978-619-7071-08-5.

Учебното помагало „Финансиране на предприятието” концентрира вниманието върху значимостта на различните източници и начини за финансиране на стопанската дейност на предприятието, както и изборът на печеливша инвестиция. *Управлението на финансовата и инвестиционната дейност* на предприятието е сред най-важните му характеристики. Предприятието черпи капиталите си от различни източници (*собствен капитал* и *чужд капитал*) като отчита *среднопретеглената цена на капитала* (минималната среднопретеглена възвръщаемост, която то следва да постигне от всичките си инвестиции), за да не понесе загуба. Ето защо, среднопретеглената цена на капитал е важен фактор, обуславящ оптималната дейност на предприятието, т.е. *капиталовата му структура* и поддържането ѝ на стабилно равнище. Освен традиционните източници на финансиране (собствени и чужди) предприятието използва и нетрадиционни източници, сред които място заемат: *лизинга*, като инвестиционна дългосрочна алтернатива и *факторинг*, като алтернатива на финансиране с оборотни средства. Рационалното управление на парите е основа на всяка икономическа дейност, доказателство за *рентабилност* и просперитет на предприятието, което е свързано със стремежа да се влагат пари в активи, носещи още пари. Ефективността на инвестиционните проекти може да се оцени с помощта на различни методи на инвестиционна оценка, т.н. методи на *капиталово бюджетиране*. Сред големия брой икономически показатели, които характеризират финансовото състояние на предприятието са *показателите за рентабилност*. Към всяка от темите са дадени кратки теоретични постановки по тематиката, както и задачи и въпроси за дискусия.

40. Велчева Й., А. Любенова. 2011. Ръководство за упражнения по финансов мениджмънт, Печатна база при РУ "А. Кънчев", с. 130, ISBN –978 – 954 – 712 – 527-8, Участие на А. Любенова → 45%

Ръководството за упражнения по дисциплината Финансов мениджмънт (второ допълнено и преработено издание) има за цел да подпомогне студентите при усвояването на практически умения и способности за решаване на конкретни финансови задачи, необходими за обосноваване на мениджърските решения във фирмите. Това са решения за финансиране и инвестиране, използването на капитала и фирменото имущество, извършването на разходи и реализирането на приходи, генерирането и използването на паричните потоци, формирането на печалбата и контрол на рентабилността, разпределението на дивиденди, сливания и изкупувания на фирми и др. Структурата на ръководството е в съответствие с основните теми в

преподавания лекционен материал по учебната програма за специалността „Стопанско управление”, образователно-квалификационна степен „Бакалавър”. Включени са и допълнителни теми, които са залегнали в учебната програма по същата дисциплина за специалността „Бизнес администрация”, образователно-квалификационна степен „Магистър” за завършили специалности от други области на висше образование (ДОВО). Темите на упражненията са групирани съобразно целите на обучението.

Упражнения № 1, 2, 3, 6, 9, 11,13 и 14 (осем на брой) са разработени от доц. д-р ик. Йорданка Велчева - д.е.с, а упражнения с № 4, 5, 7, 8, 12 и 15 (шест на брой) – от гл. ас. Анелия Любенова. Упражнение № 10 е разработено съвместно (частта за контрола на вземанията от доц. д-р ик. Йорданка Велчева - д.е.с, а планирането на оборотния капитал от гл.ас. А. Любенова). На края на ръководството за упражнения са представени и отговорите на задачите, които се съдържат в него.

41. Любенова А. 2011. Финанси, учебно помагало, Печатна база при РУ „А. Кънчев”, Р., с. 212.

Представеното учебно помагало има за цел да подпомогне обучението на студенти по дисциплините “Финанси” и „Финанси на предприятието”. Самото пособие обхваща широката финансова проблематика, както в теоретичен, така и в практичен аспект, защото както казва Микел Анджело, че *„влюбения в практика без теория, прилича на кормчия на кораб без кормило и без компас. Той никога не е уверен на къде пътува”*, така и всеки финансист без теория е половин финансист. В подкрепа са и думите на Махатма Ганди, че *„може никога да не узнаеш резултата от своето действие. Но ако не правиш нищо, няма да има никакъв резултат”*. От друга страна, както казва Тиодор Мънгър *„без ясна и непоклатима цел няма път към успеха. Нищо не може да я замени. Целта е безусловно необходима за успеха”*. Ето защо, за да се максимизира печалбата и да се повиши стойността на предприятието е необходимо ефективно да се изразходват финансовите средствата, като се вложат в такива направления, които са изгодни за него. За целта трябва да се обърне внимание на процеса който предопределя, направлява и коригира движението на ресурсите и капиталите. Това показва, че предприятието трябва да е в състояние да управлява така финансите си, че да се стреми да комбинира наличния капитал по подходящ начин, за да гарантира оптимална капиталова структура, при най-ефективен вариант за инвестиране и оптимална дивидентна политика при сигурна ликвидност (в краткосрочен план) и рентабилност (в дългосрочен план).

Темите в помагалото са разделени в три раздела: Теоретични основи и финансите и парите (седем на брой теми); публични финанси (три теми) и фирмени финанси (седем теми). Към всяка една от седемнадесетте теми е предвидено упражнение с тестове върху представения теоретичен материал и множество задачи, на основата на конкретни данни от практиката.

42. Любенова А. 2008. Финанси на предприятието, учебно помагало, Печатна база при РУ „А. Кънчев”, Р., с. 160.

Представеното учебно помагало съответства на съдържанието на дисциплината “Финанси”, за студенти от икономически и неикономически специалности, изучаващи подобна тематика. Учебното помагало е в помощ на студентите при тяхната систематизирана работа по време на семинарните упражнения и е помощно средство при подготовка за изпит по дисциплината. Това помагало се концентрира върху значимостта на различни проблеми, както и при търсенето и намирането на решения по финансови въпроси. Към всяка една от 14 теми са дадени тестове върху теоретичния материал и са решени множество задачи, на основата на конкретни данни от практиката, поради което помагалото може да бъде полезно за практиците – финансистите.

43. Любенова А. 2007. Финансов анализ на стопанската дейност на предприятието (кратък курс лекции и практически упражнения), Печатна база при РУ „А. Кънчев”, Р., с. 61.

Представеният курс лекции и практически упражнения е изложен в три части: Същност, характерни особености и основни направления на финансовия анализ на предприятието; Финансовите показатели, като инструмент за финансов анализ в предприятията на настоящият етап на развитие на икономиката; Анализ на финансовото състояние и ефективност на предприятието (Практически пример). Това е прецизно въведение, което се концентрира върху значимостта на различни проблеми в сферата на финансовите въпроси. Към този материал е представен контролен тест по финансов анализ на предприятието с цел да се установи степента на усвояване на изложения материала. Предимство на изданието е приложението речник на основните финансови термини.

44. Велчева, Й., А. Любенова. 2006. Финансов мениджмънт (учебник) – Русе, РУ "А. Кънчев", с. 180. Участие на А. Любенова → 40%.

Структурата на учебника е в съответствие с основните теми, залегнали в учебната програма по дисциплината „Финансов мениджмънт”. Темите на лекционния материал са както следва: Тема 1 Основни характеристики на фирмения финансов мениджмънт, в която се идентифицират същностните характеристики на фирмения финансов мениджмънт, както и мястото и връзките му с останалите научни дисциплини. Тема 2 Стойност на парите във времето, която е посветена на концепцията за неравностойността на парите във времето – определяне на бъдеща и настояща стойност на парична сума и на анюитет, както и определяне на останалите параметри на платежните потоци при известна бъдеща или настояща стойност. Тема 3 Управление на капитала – същност на финансирането и видове финансираня,

форми и цена на финансиране със собствен капитал, форми и цена на финансиране с привлечен капитал; капиталова структура, анализ и използване на финансовия ливъридж, обосноваване на решенията за финансиране – избор на начина за финансиране – със собствен или с привлечен капитал, оценка и избор на финансирането чрез лизинг и др. Тема 4 Управление на инвестициите в дълготрайни активи - изясняват се основните въпроси по инвестирането, обосноваване на решенията за инвестиране в дълготрайни активи и контрол за ефективното им използване. Тема 5 Управление на краткотрайните активи - обхванати са въпросите използването на капитала, вложен в краткотрайни активи; планиране на оборотния капитал; управление на краткосрочните вземания; прогнозиране на паричните потоци и контрол на паричния баланс. Тема 6 Управление на разходите – включени са въпросите по същността, планирането, анализа и контрола на разходите; критична точка на продажбите в натура и стойност за един и повече продукти, ситуационен анализ на база концепцията за покриващия дял и др. Тема 7 Управление на приходите, данъчното облагане, печалбата и рентабилността – същност на приходите, планиране и контрол; данъчно облагане на фирмената дейност и формиране на нетната (балансовата) печалба; същност на рентабилността и видове рентабилност. Тема 8 Дивидентна политика и пазарната оценка на предприятията - лекционният материал е посветен на специфични проблеми, които възникват в по-голямата си част в публичните дружества – дивидентната политика и влиянието ѝ върху пазарната оценка на дружеството, както и проблемите, свързани с преобразуването на фирмите.

Теми № 1, 2, 7 и 8 са разработени от доц. д-р ик. Йорданка Велчева, тема № 4 от гл. ас. Анелия Любенова, а теми № 3, 5 и 6 са разработени съвместно от доц. Велчева и гл. ас. Анелия Любенова както следва: доц. Велчева: точки 3.4., 3.5., 5.2., 5.3., 5.4., 6.3. и 6.4., а гл. ас. Любенова – точки 3.1., 3.2., 3.3., 5.1., 6.1. и 6.2.

45. Любенова А., Л. Любенов 2004. Финанси на предприятието, ръководство за упражнения, Р., с. 75; ISBN – 954-712-247-9. Участие на А. Любенова → 67%

Ръководството за упражнения по дисциплината Финанси на предприятието е съобразено със съдържанието на преподаваната учебна дисциплина „Финанси на предприятието”. Структурата на ръководството е представено в 12 броя упражнения в съответствие с преподавания лекционен материал. Разгледаните теми обхващат: основите на финансите и парите; кредитът като основен компонент на финансите и неговата цена лихвата, както и начините за издължаване на кредита; плащанията между фирмите, като проявление на паричните функции и като механизъм за функциониране на финансите; финансовите форми на взаимоотношения на предприятието с бюджета; финансиране на обектите, които са веществено съдържание на постоянния и оборотния капитал и др. Упражнения № 1, 2, 4, 9, 10 и 11 (шест на брой) са разработени от Анелия Любенова, упражнения № 3 и 8 (две на брой) от д-р ик. Любомир Любенов, а упражнения с № 5, 6 и 7 са в съавторство.

46. Велчева Й., А. Любенова 2004. Ръководство за упражнения по финансов мениджмънт, Русе, с. 76, ISBN 954-712-258-4, Участие на А. Любенова → 35,5%

Ръководството за упражнения по дисциплината Финансов мениджмънт има за цел да подпомогне студентите при усвояването на практически умения и способности за решаване на конкретни финансови задачи, необходими за обосноваване на мениджърските решения във фирмите. Това са решения за финансиране и инвестиране, използването на капитала и фирменото имущество, извършването на разходи и реализирането на приходи, генерирането и използването на паричните потоци, формирането на печалбата и контрол на рентабилността и др. Структурата на ръководството е в съответствие с основните теми (15 на брой) в преподавания лекционен материал. Обособени са следните групи: Първа група – усвояване на основополагащи за дисциплината умения – идентифициране на същностните характеристики на фирмения финансов мениджмънт, определяне на параметрите на платежните потоци (анюитети); решаване на задачи за бъдеща и настояща стойност, размер на платежа и срок на анюитети. Втора група – усвояване на практически умения за обосноваване на решенията за финансиране – решаване на задачи за определяне на цената на финансиране и избор на начина за финансиране, среднопретеглената цена на капитала, анализ и контрол на финансовата и капиталовата структура, използване на финансовия ливъридж, разработване на погасителни планове и др. Трета група - усвояване на практически умения за обосноваване на решения за инвестиране и използване на фирменото имущество - задачи за инвестиционна оценка, задачи за избор на амортизационната политика, разработване на амортизационни планове, задачи за анализ на структурата и използването на дълготрайните и краткотрайните активи, планиране на необходимия оборотен капитал и др. Четвърта група - усвояване на практически умения по управление на разходите и приходите, паричните потоци, печалбата и рентабилността - задачи за анализ на структурата и динамиката на разходите и приходите, критична точка на количеството и продажбите, маржинални разходи, прогнозиране на паричните потоци и контрол на паричния баланс; формиране и разпределение на печалбата, определяне и анализ на рентабилността и др. Упражнения № 1 - 3, № 5, № 9 и № 11-15 (десет на брой) са разработени от доц. д-р ик. Йорданка Велчева, а упражнения с № 4, 6, 7, 8, 10 – от ст. ас. Анелия Любенова.

47. Любенова А. 2008. Финанси на предприятието, учебно помагало, WEB, Център за дистанционно обучение, Русенски университет.

Учебното помагало е съобразено със съдържанието на дисциплината “Финанси”, за студенти от икономически специалности и неикономически специалности, изучаващи подобна тематика. В него последователно са разгледани най-важните теоретични и практически постановки на всяка отделна лекция.

Учебното помагало е в помощ на студентите при тяхната систематизирана работа по време на семинарните упражнения и е помощно средство при разработването на курсова работа по дисциплината. Всяка една от 14 теми включва теоретичен материал, ключови понятия, тестове и решени задачи от практиката.

48. Велчева Й., А. Любенова. 2006. Финансов мениджмънт (учебник), WEB, Център за дистанционно обучение, Русенски университет. Участие на А. Любенова → 40%

Учебникът Финансов мениджмънт е предназначен за студентите от специалност „Стопанско управление”, образователно-квалификационна степен „Бакалавър”, които изучават като задължителна дисциплината „Финансов мениджмънт”. Основната част от учебното съдържание е включена в учебната програма по „Стопанско и финансово управление” за студентите по специалност „Технология и управление на транспорта”, образователно-квалификационна степен - „Магистър”. Отделни теми, разработени в учебника, могат да се използват и по дисциплините „Финанси и инвестиции” за специалност „Индустриален мениджмънт”, образователно-квалификационна степен - „Магистър”, както и по дисциплината „Финанси на фирмата” от магистърската програма за студентите от специалност „Стопанско управление”, завършили неикономически специалности. Учебникът е съобразен с учебната програма на дисциплината. В него последователно са разгледани най-важните елементи на всяка отделна лекция, така, че те да следват и въпросника по дисциплината, предназначен за подготовка на студентите за полагането на изпита. По някои теми са включени решени примери, които допълват и изясняват тяхното изложение. Всички представени данни са примерни и от тях не следва да се правят изводи или обобщения. Учебникът съдържа 8 глави. Теми № 1, 2, 7 и 8 са разработени от доц. д-р ик. Йорданка Велчева, тема № 4 от гл. ас. Анелия Любенова, а теми № 3, 5 и 6 са разработени съвместно от доц. Велчева и гл. ас. Анелия Любенова както следва: доц. Велчева: точки 3.4., 3.5., 5.2., 5.3., 5.4., 6.3. и 6.4., а гл. ас. Любенова – точки 3.1., 3.2., 3.3., 5.1., 6.1. и 6.2.

Е. Речници

49. Колектив от Селскостопанска Академия София, Изследователски институт почвознание, агротехнологии и защита на растенията „Н. Пушкиров“ гр. София, Русенски Университет „А. Кънчев“, Нанева, А., Л. Любенов, А. Любенова, Терминологичен четириезичен (български, немски, английски и руски) речник по земеделска техника и свързаните с нея области, част първа словник с тълкувателни статии (992 стр.) и част втора азбучни указатели на чуждоезиковите термини (870 стр.), Р., 2015. ISBN 978-954-712-643-5.

50. Нанева, А., Л. Любенов, **А. Любенова**. 2010. Многоезичен тълковен речник по икономика, маркетинг и мениджмънт на използването на земеделската техника, Р., с. 130. Участие на А. Любенова → 40%

Основната цел на речника е да запознае специалистите с по-съвременната терминология на ефективното използване на земеделската техника и с всички други термини от областта на маркетинга, мениджмънта и финансите, имащи отношение към проблемите за ефективно използване на тази техника.

Основно внимание е отделено на понятията: за ефективност на земеделската техника и методите за нейното установяване в съвременните условия; за амортизация на земеделската техника, за физическо и морално износване на техниката, за срок на служба и др.; за разходите в качеството на инвестиции като цяло или техните елементи (еднократни вложения и текущи разходи, които автоматично произхождат от тях); за финансиране и начини на финансиране закупуването на земеделската техника; за агро-маркетинга и агро-мениджмънта на земеделската техника и редица други понятия, които имат отношение към избора на тази техника и нейното управление в сферата на експлоатация.

При избора на понятията стремежът е бил да се обхванат в максимална степен значимите и често употребяваните в учебниците по Икономика на земеделието, Агромаркетинг, Агромениджмънт и Финанси на аграрното предприятие термини.

Заглавията на термините в статиите на речника са подредени азбучно. Основното понятие във всяка статия е дадено на три езика: *немски, английски и руски*. Приети са съкращения на понятията, които са изписвани в самите статии и затова, не се налага тяхното допълнително изписване в началото на речника. Използвана е гнездова форма при оформяне на речниковия фонд.

За аграрикономистите речникът може да бъде ценно помагало в учебния процес и в реалната практика на съвременното земеделие. Той може с успех да се използва от студенти от други технически специалности, които ще използват в практиката аналогични технически средства, като автомобили, двигатели и др.

Публикации на д-р Анелия Любенова свързани с дисертационния труд

I. Студии

1. Любенова А., Л. Любенов. 2003. Проблеми по формиране и моделиране на оборотния капитал, сп. Икономика и управление на селското стопанство, кн. №3, с. 16-26, ISSN 0205-3845.

Целта на студията е да се подобри управлението на оборотният капитал в земеделските стопанства, за да се гарантира ликвидност и по-добра обращаемост чрез изграждане на подходящи модели и използване на удачни методи, програмни и технически средства. Определени са алтернативните източници за краткосрочно финансиране на земеделските производители и допустимата област на изменение на материалните запаси, вземанията, паричните средства и краткосрочните инвестиции.

Извършен е анализ на структурата на краткотрайните активи и краткосрочните пасиви. Разработени са два основни метода - аналитичен и емпиричен за спазване на "еталонните" показатели за ликвидност. Извършен е количествен анализ на изменение на елементите на краткотрайните активи. Разгледани са основните предпоставки за ефективно управление и оптимизиране на материалните запаси и вземанията. Разгледано е комплексното влияние на анализирания фактори върху ликвидността и обръщаемостта на оборотния капитал на примера на реално земеделско стопанство, с помощта на електронни таблици - ПП Excel и метода на симулационното моделиране - приложение 3. Направени са изводи за подобряване на ликвидността и обръщаемостта на оборотния капитал в земеделските стопанства. Разработеният метод е за установяване границите на изменение на МЗ, В, КИ и ПС, при различни стойности на показателите за ликвидност, спазването на които гарантира поддържането на постоянна финансова дисциплина и ликвидност на фирмата. Изграденото комплексно бизнес-приложение на ПП Excel позволява многовариантност на решенията, с възможност за отчитане на различните изходни условия (дори и при коефициенти на ликвидност различни от "еталонните") и резултати от тях, което се явява отправно начало за нови научни търсения в тази област.

II. Статии

2. Любенова А. 2011. Проучване на необходимостта от усъвършенстване финансите на земеделските предприятия, сп. Икономика и управление на селското стопанство, кн. № 2, с. 12-23, ISSN 0205-3845.

Целта на статията е да установи състоянието на финансово счетоводното информационно осигуряване на земеделските предприятия в Р България. Прегледът на информацията в тази област показва, че у нас след 2000 г. са правени няколко проучвания имащи отношение към анализирания проблем. През 2001 г. и 2002 г. са проведени две емпирични социологически изследвания сред сравнително големи предприятия в хранително вкусовата промишленост и земеделското производство, в които липсва детайлна информация касаеща третирувания проблем. В проведено през 2003 г. преброяване на земеделските стопанства в България откриваме информация свързана частично с анализирания проблем. По установеното разпределение на земеделските стопанства според вида на воденото счетоводство можем да определим, че на национално ниво 95,8% от земеделските производители не водят счетоводство, а само: 3,3% водят справка за приходите и разходите; 0,3% едностранно счетоводство и 0,6% двустранно счетоводство.

Основните проблеми свързани с финансовото управление на земеделските производители у нас произтичат от липса на информационно осигуряване в тази област на макро и микрониво. От дефинирания проблем произтичат задачите на изследването, които трябва да бъдат решени: установяване организационната структура на финансовото управление на земеделските производители; информационна осигуреност на финансово счетоводните решения на земеделските

производители; използваните методи и средства за обработка на финансово счетоводната информация; състоянието на информационната база и финансова система на земеделските производители.

Разработен е изследователски план на проучването – определени са: източниците, методите и проучвателните средства за събиране на информация; извадката; методите за контакт. Събрана е информация от два областни центъра Русе и Търговище. Направен е анализ на резултатите от проучването. Основните изводи от проведеното проучване са:

- земеделските стопанства у нас масово страдат от недостиг на финансови средства и квалифицирани специалисти за работа с компютърна техника, което значително забавя по-широкото ѝ въвеждане в агросектора;
- земеделските производители имат по-слаби познания за съвременните информационни системи и технологии и използват значително по-стар и евтин хардуер и софтуер от предприятията в останалите сектори на икономиката – индустрия и услуги;
- в перспектива все повече земеделски производители ще ползват и външни финансово счетоводни услуги.

3. Любенова А. 2007. Приложение на финансово-счетоводния анализ (ФСА) в земеделските предприятия, сп. Български счетоводител, бр. 2, с.16-21, ISSN 1310-7186.

Целта на статията е свързана с търсенето на възможности за подобряване финансовото състояние и платежоспособност на земеделските предприятия чрез прилагане на финансово-счетоводния анализ при финансовото им управление. Във връзка с това е изяснено мястото и значението на счетоводната отчетност, като информационна система при управлението на финансите в земеделските предприятия. Въз основа на анализ на причините за нарушеното финансово състояние на земеделските предприятия е изяснена нуждата от изграждане и внедряване на съвременна комплексна финансово-счетоводна информационна база за прогнозиране, анализ и контрол на стопанската дейност. Очертани са насоките за развитие на финансово-счетоводният анализ в земеделските предприятия чрез прилагане на показатели, характеризиращи производствената система; показатели, характеризиращи счетоводната система и показатели, характеризиращи различните видове дълготрайни активи.

4. Любенова А. 2007. Счетоводството - основен източник на информация за анализиране стопанската дейност на земеделските предприятия, сп. Български счетоводител бр. 20, с.14-22, ISSN 1310-7186.

Целта на статията е свързана с разглеждането на счетоводството, като източник на информация за анализиране стопанската дейност на земеделските предприятия. Във връзка с това е изяснена ценността на счетоводството, като информационна и контролна система в посочените предприятия. Въз основа на

специфичните особености на земеделският отрасъл са обусловени специфични изисквания пред осъществявания анализ на стопанската дейност в земеделските предприятия, като са посочени направленията за неговото извършване. Очертани са насоките за развитие на системата за финансово-икономическия анализ в земеделските предприятия по отношение на обхват от задачи и функции насочени към установяване на параметрите за ефективно финансово състояние на тези предприятия. Предложеният обхват от функции на счетоводната система по планиране, отчитане, анализ и контрол, както и на информационното осигуряване ще гарантира добро финансово-икономическо управление на съвременния етап на развитие на земеделските предприятия.

5. Любенова А. 2007. Финансовите показатели - инструмент за финансово-икономически анализ в земеделските предприятия, сп. Български счетоводител, бр. 17, с. 11-18, ISSN 1310-7186.

Целта на статията е да покаже финансовите показатели, които могат да се използват за финансово-икономически анализ и интерпретацията на резултатите от него с оглед повишаване ефективността на земеделското производство в резултат на приложението им. Разгледани са показателите, които могат да се използват, като инструмент за финансово-икономически анализ: ликвидност и платежоспособност; обращаемост на оборотния капитал; капиталова структура; ефективност и рентабилност и др. Направени са изводи и заключение относно тяхното практическо приложение.

6. Велчева Й., А. Любенова. 2006. Анализ, оценка и насоки за развитие на системата за вътрешен финансов контрол в земеделските предприятия, сп. Известия на СУ - Русе, том 5, с.19-26, ISSN 1311-1094.

Целта на статията е да се очертаят същностните характеристики на вътрешния финансов контрол на база анализ и оценка на специфичните особености при осъществяването му в земеделския отрасъл. На тази база са определени изискванията и характеристиките на съвременната система за вътрешен финансов контрол (СВФК) в земеделските предприятия. Очертани са основните насоки за подобряване на вътрешния финансов контрол в предприятията от земеделския отрасъл, като са: формулирани на нови цели – контрол върху решенията за финансиране и инвестиране и върху параметрите за финансовото състояние; формулирани са нови обекти за контрол – обхващане на контрола върху капиталовите разходи и начините за финансиране, контрол върху разходите по центрове на отговорност, нови аналитични нива и др.; подобрена е организацията на контрола – спазване на определени правила за разпределение на задълженията по контрола, ясни и точно описание на правата и отговорностите.

7. Любенова А. 2006. Усъвършенстване на счетоводната информационна система на предприятията за целите на вътрешния финансов контрол, сп. Български счетоводител, бр. 21, с.11-16, ISSN 1310-7186.

Целта на статията е усъвършенстване на счетоводната система на предприятието, съобразно целите на вътрешния финансов контрол. Във връзка с това е изяснен процесът на провеждане на ВФК в предприятията на база връзки и зависимости между съответните процедури за установяване на законосъобразно, надеждно и ефективно използване на финансовите средства и техните финансови източници. Дефинирани са принципите на организация на системите за вътрешен финансов контрол. Направени са изводи и препоръки, целящи осигуряването на стабилно финансово състояние на предприятията и непрекъснат контрол, с помощта на системата за вътрешен финансов контрол, която е неразделна част от счетоводната им информационна система. Представената система за ВФК и управление на предприятието води до намаляване на риска в неговата производствено-финансова дейност и е приложима в какъвто и да е сектор на икономиката.

8. Любенова А. 2001. Капиталова структура на земеделските стопанства и насоки за усъвършенстването ѝ, Икономика и управление на селското стопанство, кн. № 2, с. 38 – 44, ISSN 0205-3845.

Целта на статията е да се изследват варианти на капиталова структура с помощта на програмен продукт (ПП) тип електронна таблица (ЕТ), като се отчита влиянието на различните начини за финансиране и се избере най-ефективния от тях. С помощта на програмният продукт Excel - тип електронни таблици е изградено бизнес-приложение, което дава възможност за непрекъснато следене на ефекта на лоста, с цел поддържането му в оптимални граници (0,3 – 0,6) и спазване на условията за финансова стабилност, осигуряване по - висока рентабилност на собственият капитал от лихвения процент по кредитите, установяване на минималните разходи на инвестирания капитал и др. Направени са изводи и препоръки целящи осигуряването на оптимална капиталовата структура и нейния непрекъснат контрол.

III. Доклади

9. Любенова А. 2012. Анализ на финансовото състояние на земеделските предприятия, Научни трудове на РУ „А. Кънчев”, том 51, серия 5.1., с. 165-168, ISSN 1311-3321.

Основната цел на доклада е априорен анализ на ликвидността и рентабилността на родните земеделски производители. Основната част от земеделските предприятия след приемането на България в ЕС са финансово слаби и с голяма динамика на фалитите. Земеделските предприятия в Р България имат значително по-ниска

доходност в сравнение с европейските земеделски предприятия и предприятията от останалите сектори на националната икономика – индустрия и услуги. Въпреки нарасналото субсидиране и финансиране на агросектора и след 2007 г. родните земеделски предприятия остават финансово нестабилни и слаби. Подобряването на финансовата стабилност – ликвидност и рентабилност на родните земеделски производители е една от основните предпоставки за по-добро развитие потенциала на българския агросектор. Основните финансови цели на земеделските предприятия трябва да са насочени към постигане на по-добро състояние на платежоспособност, т.е. ликвидност в краткосрочен и рентабилност в дългосрочен план.